

**Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
Oddział w Radomiu**

Zarządzanie ryzykiem w gospodarstwie

RADOM 2013

CENTRUM DORADZTWA ROLNICZEGO W BRWINOWIE
ODDZIAŁ W RADOMIU
26-600 Radom, ul. Chorzowska 16/18
e-mail: radom@cdr.gov.pl

Autor:
Ireneusz Gradka, Bolesław Pieczyński - Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
Oddział w Radomiu

Projekt okładki:
Danuta Guellard, CDR O/Radom

@ Copyright by Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
Oddział w Radomiu 2013

ISBN 978-83-63411-22-0

Druk: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Radomiu
ul. Chorzowska 16/18, tel. 48 365 69 00
Nakład: 1000 egz.

Spis treści

	Strona
Wprowadzenie	5
Ubezpieczenia obowiązkowe	9
Ubezpieczenia dobrowolne	12
Pozostałe instrumenty (formy) pomocy publicznej	14
Podsumowanie	23

WPROWADZENIE

Okres ostatnich dwudziestu lat w Polsce to rewolucyjne zmiany związane z wprowadzeniem nowego systemu społeczno-gospodarczego oraz napływem kapitału, który dokonał znaczących zmian w funkcjonowaniu naszego rynku. Zmiany te stymulują również postępujące procesy globalizacji światowej i europejskiej gospodarki. Jest to proces bardzo złożony obejmujący nie tylko sferę ekonomiczną i społeczną, a także kulturową i polityczną. Proces ten ma charakter obiektywny, co powoduje, iż nie mamy na niego wpływu. Aby być czynnym uczestnikiem tego rynku nie mamy swobody wyboru, musimy to zaakceptować i nauczyć funkcjonowania w nowych zmieniających się warunkach. Dotyczy to szczególnie gospodarstw rolnych, które są pierwszym ogniwem łańcucha żywnościowego, decydującym o jakości finalnych produktów spożywczych.

Obecnie zaczynamy budować podstawy specjalistycznej i wysoko towarowej produkcji jak również organizacji tego rynku. Jest to proces długofalowy, który powinien zabezpieczyć interesy polskiego rolnika w dobrze zorganizowanym i ciągle rozwijającym się rynku żywnościowym w Europie i świecie.

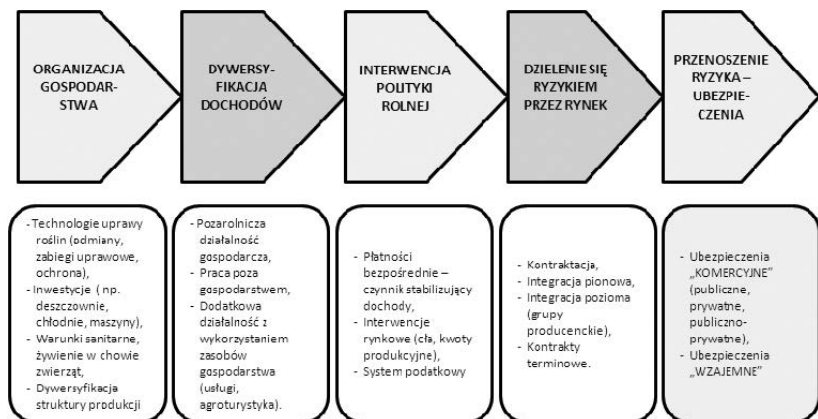
Funkcjonowanie gospodarstwa rolnego w dobie tak znaczących przemian oraz ciągle zmieniających się potrzeb i wymagań rynku, wymusza od rolnika doskonalenia swojej produkcji, jej unowocześniania i modernizowania gospodarstw oraz innych działań, które umożliwią sprawne funkcjonowanie i możliwość konkurowania na rynku. Ważnym elementem tych zmian jest również właściwe zarządzanie gospodarstwem, w którym możemy wyróżnić zarządzanie jakością, zasobami, środowiskiem, bezpieczeństwem i higieną pracy czy ryzykiem. W dobie postępujących przemian stosunkowo mało uwagi poświęcamy zarządzaniu ryzykiem w gospodarstwie rolnym, które pełni bardzo ważną funkcję zapewniającą rozwój i w miarę stabilne funkcjonowanie na rynku. Jest to szczególnie istotne w obszarze rolnictwa, które jako specyficzna gałąź produkcji narażone jest szczególnie na wiele czynników zewnętrznych. Najważniejsze z nich to:

- *ryzyko przyrodnicze* - zmienne warunki klimatyczne i biologiczne, warunki glebowe, choroby roślin i zwierząt, szkodniki, zagrożenie suszą lub nadmiernymi opadami, sezonowość produkcji, rozmieszczenie przestrzenne, itp.,

- *ryzyko technologiczne* - wprowadzanie nowych odmian roślin, typów zwierząt, nowych technologii produkcji roślinnej i zwierzęcej, a także sposobu żywienia zwierząt i rodzaju stosowanych pasz,
- *ryzyko organizacyjne* - wiąże się z planowaniem, kontrolowaniem, organizowaniem produkcji rolniczej, zmianami organizacji, zarządu i kierownictwa, organizacji czasu pracy oraz ich powiązaniem z otoczeniem,
- *ryzyko ekonomiczne* – ryzyko rynkowe (ryzyko płynności obrotu towarowego rozumiane, jako możliwość nie znalezienia kontrahenta dla zawarcia transakcji w odpowiednim czasie), ryzyko kontrpartniera (dotyczy niebezpieczeństwa odmowy lub braku możliwości wykonania kontraktu przez zobowiązanego), ryzyko cenowe (wynika z nieprzewidywalności przyszłych ruchów cenowych, a w szczególności niekorzystnej zmiany ceny towaru na rynku).

Uwzględniając stosunkowo krótki okres funkcjonowania naszych gospodarstw w zupełnie nowych realiach rynkowych (około 20 lat) oraz ewolucyjne zmiany, jakim podlegamy indywidualnie jako uczestnicy tego procesu, to w zakresie radzenia sobie z zarządzaniem ryzykiem musimy jeszcze wiele się nauczyć. Kwestia identyfikacji barier w zarządzaniu gospodarstwami jest kluczowa do tego, aby wiedzieć, w jakich obszarach działalności rolnicy upatrują największe problemy by móc podjąć właściwe kroki, aby te problemy zminimalizować lub zlikwidować. To ważny element rozwoju naszego rolnictwa, które czeka jeszcze wiele zmian i poszukiwania nowych rozwiązań zapewniających stabilną pozycję na wspólnym rynku Unii Europejskiej.

Zarządzanie ryzykiem w rolnictwie, podobnie jak w innych dziedzinach gospodarki to system metod i działań zmierzających do obniżenia stopnia oddziaływania ryzyka na funkcjonowanie gospodarstwa i podejmowanie w tym celu optymalnych decyzji. Dokładne i szczegółowe poznanie charakteru i zakresu potencjalnego ryzyka pozwala na wybór w odpowiednim czasie czynności zapobiegawczych.

Rysunek 1. Strategie zarządzania ryzykiem w rolnictwie

Z racji obszerności problematyki zarządzania ryzykiem w niniejszym opracowaniu skupimy się nad zagadnieniami związanymi z przenoszeniem ryzyka poprzez ubezpieczenia i instrumenty pomocy publicznej. Poznanie tych zasad i mechanizmów pozwoli na uzyskanie podstawowej wiedzy o możliwościach kompleksowej ochrony gospodarstwa i prowadzonej produkcji.

Zgodnie z ustawą „O ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych z dnia 22 maja 2003 r. (Dz.U. nr 124, poz. 1152 z późn. zm.), każda osoba fizyczna zajmująca się działalnością rolniczą, posiadająca areal użytków rolnych przekraczający łącznie 1 ha i opłacająca w części lub całości podatek rolny, ma obowiązek zawarcia ubezpieczeń obowiązkowych OC rolnika i budynków rolniczych. Obowiązek ten nie dotyczy firm zajmujących się działalnością rolniczą typu: Rolnicze Spółdzielnie Produkcyjne czy Spółdzielnie Kółek Rolniczych, spółek z o.o., spółek akcyjnych ani innego typu agrofirmy.

Rysunek 2. Rodzaje ubezpieczeń w rolnictwie

Czy warto korzystać z tych ubezpieczeń, co one nam dają? A może to tylko dodatkowe koszty, które obniżają dochody naszych gospodarstw? Warto się nad tym zastanowić i podjąć odpowiednie decyzje. Nasze gospodarstwa i produkcja narażone są na wiele czynników, których nie jesteśmy w stanie przewidzieć i kontrolować np. – prowadzimy produkcję „pod chmurką”. Zachodzące zmiany na rynku obligują nas do inwestowania w maszyny, urządzenia, budynki i budowle, które pozwalają nam rozwijać produkcję. To nie wybór, lecz konieczność wiążąca się z angażowaniem znaczących środków finansowych (własnych, kredytów, dotacji). Uważamy, że jest to bardzo ważne i godne poważnego przemyślenia. Stawiamy na jednej szali majątek, który bardzo często budowało kilka pokoleń – czasami majątek całego życia. Szczególnie istotne, jeśli korzystamy z zewnętrznych źródeł finansowania prowadzonej produkcji lub realizowanych inwestycji.

Dla ułatwienia podjęcia właściwych decyzji podajemy najważniejsze informacje dotyczące poszczególnych ubezpieczeń. Można z tego skorzystać, a o szczegóły dopytać u swojego ubezpieczyciela.

UBEZPIECZENIA OBOWIĄZKOWE

1. Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej rolników z tytułu posiadania gospodarstwa rolnego

To ubezpieczenie, które nie dotyczy samego rolnika, ale osób trzecich mogących ponieść szkody z tytułu prowadzenia przez rolnika działalności rolniczej.

Kto podlega ubezpieczeniu: każda osoba fizyczna zajmująca się działalnością rolniczą posiadająca areał użytków rolnych przekraczający łącznie 1 ha i opłacająca w części lub całości podatek rolny. Obowiązkowi temu nie podlegają firmy zajmujące się działalnością rolniczą np. SKR, spółdzielnie produkcyjne, sp. z o.o., inne.

Co obejmuje:

- szkody wyrządzone przez rolnika, osoby pozostające z nim we wspólnym gospodarstwie domowym lub osoby pracujące w gospodarstwie rolnika związane z posiadaniem przez tego rolnika gospodarstwa rolnego, której następstwem jest śmierć, uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia bądź też utrata, zniszczenie lub uszkodzenie mienia,
- szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów wolnobieżnych w rozumieniu przepisów o ruchu drogowym (np. kombajny zbożowe) będące w posiadaniu rolnika posiadającego gospodarstwo rolne.

Czego nie obejmują: OC nie obejmuje szkód spowodowanych w wyniku prowadzonej działalności poza gospodarstwem rolnym np. agroturystycznej, wykonywania usług na polach sąsiadów. Nie obejmuje również szkód spowodowanych np. przez dzieci w trakcie zabawy lub wyjeździe rolnika za granicę. W takich wypadkach należy wykupić dodatkową polisę.

Suma gwarancyjna (górną granicą odpowiedzialności ubezpieczyciela):

- w przypadku szkód na osobie – 5 000 000 euro, w odniesieniu do jednego zdarzenia, którego skutki są objęte ubezpieczeniem, bez względu na liczbę poszkodowanych,
- w przypadku szkód w mieniu – 1 000 000 euro w odniesieniu do jednego zdarzenia, którego skutki są objęte ubezpieczeniem.

Obowiązek ubezpieczenia: obowiązek ubezpieczenia powstaje z dniem objęcia gospodarstwa rolnego.

Taryfy, wysokości składek, okres zawierania ubezpieczenia: taryfy ustala ubezpieczyciel, polisę zawieramy na okres 12 miesięcy.

2. Ubezpieczenie budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zagrożeń losowych

To ubezpieczenie budynków wchodzących w skład gospodarstwa (obiektów powyżej 20 m² określonych zgodnie z Art. 3 pkt. 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo Budowlane, Dz. U. z 2000 r., Nr 106, poz. 1126 z późniejszymi zmianami).

Kto podlega ubezpieczeniu: rolnik będący osobą fizyczną, który posiada lub wspólnie posiada w gospodarstwie rolnym budynki.

Zakres ochrony: ogień, huragan, powódź, podtopienie, deszcz nawalny, grad, opady śniegu, piorun, eksplozja, obsunięcie się ziemi, tąpnięcia, lawina, upadek statku powietrznego. Obejmuje ubezpieczenie murów i instalacji związanych z budynkiem, powłok malarskich oraz tyneków.

Czego nie obejmuje obowiązkowe ubezpieczenie budynków: stałych elementów wyposażenia takich jak armatura sanitarna, wbudowanych szaf wewnętrznych, baterii słonecznych. Obowiązkowa polisa nie zapewnia ochrony przed ryzykiem takim jak, przepięcia, szkody wodociągowe, dym i sadze, upadek masztu czy drzewa.

Jaka wartość budynków: nowe (rynkowa), pozostałe rzeczywiście lub odtworzeniowa. Ubezpieczeniu nie podlegają budynki, których stan techniczny przekroczył 100% normy zużycia, przeznaczone do rozbiórki oraz namioty lub tunele foliowe.

3. Ubezpieczenia upraw i zwierząt gospodarskich, w tym z dopłatami budżetu państwa

Podstawą prawną ubezpieczenia z dopłatami budżetu państwa jest Ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich (Dz. U. z 2005 r., Nr 150, poz. 1249 z późniejszymi zmianami). Obowiązek ubezpieczenia przez rolnika, co najmniej 50% powierzchni upraw wprowadzono od 1 lipca 2008 roku.

Co obejmują ubezpieczenia:

- uprawy zbóż, kukurydzy, rzepaku, rzepiku, chmielu, tytoniu, warzyw gruntowych, drzew i krzewów owocowych, truskawek, ziemniaków, buraków cukrowych lub roślin strączkowych od ryzyka wystąpienia huraganu, powodzi, deszczu nawalnego, gradu, piorunu, obsunięcia ziemi, lawiny, suszy, ujemnych skutków przezimowania oraz przymrozków wiosennych,
- zwierzęta gospodarskie (bydło, konie, owce, kozy, drób i świnie) w przypadku strat spowodowanych huraganem, powodzią, deszczem nawalnym, gradem, piorunem, lawiną, obsunięciem się ziemi oraz ubojem z konieczności.

Umowa ubezpieczeniowa może obejmować wszystkie lub wybrane przez producenta rolnego rodzaje ubezpieczenia.

Wysokość dopłat z budżetu państwa: dopłata do składki z tytułu ubezpieczenia przez rolnika upraw oraz zwierząt wynosi **50%** składki do 1 ha uprawy lub 1 sztuki zwierząt.

Maksymalne sumy ubezpieczenia: określa corocznie Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi (w 2013 roku – Rozporządzenie MRiRW z dnia 29 listopada 2012 roku, Dz. U. Nr 226, poz. 1338).

Sumę ubezpieczenia ustala producent rolny z zakładem ubezpieczeń, ale wysokość nie może przekroczyć ustalonych maksymalnych sum ubezpieczenia.

Zakłady ubezpieczeń, które zawarły umowy z Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi w 2013 roku:

- Powszechny Zakład Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie.
- Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych „TUW” z siedzibą w Warszawie.
- Concordia Polska Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych z siedzibą w Poznaniu.

Sankcje za nie spełnienie obowiązku: rolnik, który uzyskał płatności bezpośrednio do gruntów rolnych ma obowiązek ubezpieczenia, co najmniej 50% powierzchni upraw. Jeśli nie spełni tego obowiązku będzie obowiązany do wniesienia opłaty za jego niespełnienie w wysokości 2 euro od 1 ha (wg kursu NBP) na rzecz gminy właściwej ze względu na miejsce zamieszkania lub siedziby rolnika.

Fakt nie zawarcia przez rolników umów ubezpieczeniowych upraw rolnych nie ma wpływu na ubieganie się przez nich o płatności bezpośrednie.

Ubezpieczenie upraw i zwierząt jest związane z wymogiem wprowadzonym przez Unię Europejską tj. obowiązkiem posiadania polis ubezpieczenia dla 50% upraw rolnych prowadzonych przez rolników, którzy od 2010 r. będą się ubiegać o inne formy wsparcia z budżetu krajowego w przypadku wystąpienia klęsk żywiołowych. W okresie 2006 – 2012 z tego ubezpieczenia korzystała następująca liczba rolników:

- 2006 r. – 49 367 umów
- 2007 r. – 90 474 umów
- 2008 r. – 108 343 umów
- 2009 r. – 144 080 umów
- 2010 r. – 149 486 umów
- 2012 r. – 135 650 umów.

4. Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych

Obowiązek ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej dotyczy użytkowników pojazdów mechanicznych.

Przedmiot ubezpieczenia: pojazd samochodowy (osobowy, ciężarowy), ciągnik rolniczy, motocykl, motorower i przyczepy określone w przepisach ustawy – Prawo o ruchu drogowym.

Obowiązek ubezpieczenia nie dotyczy pojazdów wolnobieżnych będących w posiadaniu rolników prowadzących gospodarstwo rolne i użytkowanych w związku z posiadaniem tego gospodarstwa.

Ochrona obejmuje szkody: powstałe podczas ruchu pojazdu, przy wysiadaniu i wysiadaniu z pojazdu, bezpośrednio przy załadunku i rozładunku pojazdu, podczas zatrzymywania, postoju lub garażowania.

UBEZPIECZENIA DOBROWOLNE

1. Kompleksowe ubezpieczenia mienia w gospodarstwie rolnym

Ubezpieczenia budynków, budowli w tym także pomieszczenia i budynki

gospodarcze, stałe elementy budynku wchodzące w skład gospodarstwa rolnego, maszyny, urządzenia oraz wyposażenie, zwierzęta gospodarskie i konie, nakłady inwestycyjne, mienie osób trzecich. Ubezpieczenie stanowi dopełnienie ubezpieczenia obowiązkowego (znacznie szerszy zakres ubezpieczenia).

2. Ubezpieczenie mienia od kradzieży z włamaniem, rabunku i wandalizmu

Obejmuje stałe elementy budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, maszyny, urządzenia oraz wyposażenie, w tym także ruchomości domowe, środki obrotowe, mienie osób trzecich, mienie pracownicze.

3. Ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków

Ubezpieczenie obejmuje następstwa nieszczęśliwych wypadków doznane przez osoby ubezpieczone oraz przez kierowcę i pasażerów ubezpieczonego pojazdu na terenie RP i krajów europejskich. Obejmuje świadczenia mające złagodzić finansowe konsekwencje nieszczęśliwego wypadku, świadczenia w przypadku śmieci lub trwałego wypadku.

4. Ubezpieczenia zwierząt

Ubezpieczenie obejmuje zwierzęta gospodarskie oraz konie rekreacyjne, hodowlane lub sportowe. Obejmuje między innymi szkody powstałe wskutek padnięcia lub skierowania na ubój z konieczności, utratę wartości użytkowej.

5. Agrocasco

Ubezpieczenie obejmuje praktycznie wszystkie maszyny i pojazdy rolnicze od kłesk żywiołowych (szeroki zakres) oraz rabunku i kradzieży.

6. Inne:

- Komercyjne ubezpieczenie upraw;
- Grupowe ubezpieczenia na życie;
- Inne zgodnie z ofertami poszczególnych zakładów ubezpieczeniowych.

POZOSTAŁE INSTRUMENTY (FORMY) POMOCY PUBLICZNEJ

1. Pomoc z budżetu krajowego dla rolników poszkodowanych w 2013 roku przez klęski żywiołowe: powódź, huragan, grad lub deszcz nawalny

Pomoc udzielana jest producentom rolnym, w rozumieniu przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności zgodnie z następującymi przepisami:

1. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1535/2007 z dnia 20 grudnia 2007 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy de minimis w sektorze produkcji rolnej (Dz. Urz. UE L 337 z 21.12.2007 r., str. 35) - w przypadku, gdy szkody, oszacowane przez komisję powołaną przez wojewodę właściwego ze względu na miejsce wystąpienia tych szkód wynoszą do 30% średniej rocznej produkcji rolnej w gospodarstwie rolnym lub dziale specjalnym produkcji rolnej z trzech lat poprzedzających rok, w którym wystąpiły szkody albo z trzech lat w okresie pięcioletnim poprzedzającym rok, w którym wystąpiły szkody, z pominięciem roku o najwyższej i najniższej wielkości produkcji,
2. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1857/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw prowadzących działalność związaną z wytwarzaniem produktów rolnych oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 70/2001 (Dz. Urz. UE L 358 z 16.12.2006 r., str. 3) oraz przepisami o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej - w przypadku, gdy szkody, oszacowane przez komisję powołaną przez wojewodę właściwego ze względu na miejsce wystąpienia tych szkód wynoszą powyżej 30% średniej rocznej produkcji rolnej w gospodarstwie rolnym lub dziale specjalnym produkcji rolnej z trzech lat poprzedzających rok, w którym wystąpiły szkody albo z trzech lat w okresie pięcioletnim poprzedzającym rok, w którym wystąpiły szkody, z pominięciem roku o najwyższej i najniższej wielkości produkcji, a także w oparciu o przepisy krajowe.

Od dnia 2 września 2013 r. do dnia 30 września 2013 r. producenci rolni mogli składać wnioski w biurach powiatowych ARiMR.

Kwota udzielonej pomocy nie może przekroczyć równowartości 7 500 euro.

Stawka pomocy wynosiła:

- 100 zł na 1 ha powierzchni upraw rolnych, na której wystąpiły szkody w wysokości kwalifikującej uprawę do likwidacji,
- 10 zł na 1 m² powierzchni upraw w szklarniach lub tunelach foliowych, na której wystąpiły szkody w wysokości kwalifikującej uprawę do likwidacji.

2. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 Działanie 126 „Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych oraz wprowadzenie odpowiednich działań zapobiegawczych”

Dotychczas przeprowadzono 6 naborów wniosków w ramach tego działania. Pierwszy nabór wniosków przeprowadzono od 30 września do 12 listopada 2010 r., drugi od 30 listopada do 30 grudnia 2010 r., trzeci od 2 lutego do 15 marca 2011 r., czwarty od 18 lipca do 29 sierpnia 2011 r., piąty nabór trwał od 15 października do 26 listopada 2012 r.

Warunki i tryb przyznawania pomocy, określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 września 2010 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych oraz wprowadzenie odpowiednich działań zapobiegawczych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz. U. z 2013 r., poz. 877).

Wnioski o przyznanie pomocy mogły być składane wyłącznie w związku z wystąpieniem szkód powstałych w gospodarstwach w wyniku wystąpienia zdarzeń losowych wymienionych w art. 3 ust. 2 pkt 2-11a ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 150, poz. 1249, z późn. zm.) tj.:

- **przymrozków wiosennych** – szkody spowodowane przez obniżenie

się temperatury poniżej 0°C, powstałe w okresie od dnia 15 kwietnia do dnia 30 czerwca, polegające na całkowitym lub częściowym zniszczeniu roślin lub całkowitej utracie plonu lub jego części;

- **ujemnych skutków przezimowania** – szkody spowodowane wymarzeniem, wymoknięciem, wyprzieniem, wysmaleniem lub wysadzeniem roślin, w okresie od dnia 1 grudnia do dnia 30 kwietnia, polegające na całkowitym lub częściowym zniszczeniu roślin lub całkowitej utracie plonu lub jego części;
- **suszy** – szkody spowodowane wystąpieniem, w dowolnym sześciodekadowym okresie od dnia 1 kwietnia do dnia 30 września, spadku klimatycznego bilansu wodnego poniżej wartości określonej dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych i gleb;
- **powodzi** – szkody powstałe wskutek:
 - zalania terenów w następstwie podniesienia się poziomu wód płynących lub stojących,
 - zalania terenów wskutek deszczu nawalnego,
 - spływu wód po zboczach lub stokach na terenach górskich i podgórskich;
- **deszczu nawalnego** – szkody powstałe wskutek deszczu o współczynniku wydajności o wartości, co najmniej 4; w przypadku braku możliwości ustalenia tego współczynnika bierze się pod uwagę stan faktyczny i rozmiar szkód w miejscu ich powstania, świadczące wyraźnie o działaniach deszczu nawalnego;
- **obsunięcia się ziemi** – szkody spowodowane przez zapadanie się ziemi oraz usuwanie się ziemi, z tym że za szkody spowodowane przez:
 - zapadanie się ziemi – uważa się szkody powstałe wskutek obniżenia się terenu z powodu zawalenia się podziemnych wolnych przestrzeni w gruncie,
 - usuwanie się ziemi – uważa się szkody powstałe wskutek ruchów ziemi na stokach;
- **lawiny** – szkody powstałe wskutek gwałtownego zsuwania się lub staczania ze zboczy górskich lub podgórskich mas śniegu, lodu, skał, kamieni, ziemi lub błota;

- **gradu** – szkody powstałe wskutek opadu atmosferycznego składającego się z bryłek lodu;
- **huraganu** – szkody powstałe w wyniku działania wiatru o prędkości nie mniejszej niż 24 m/s, którego działanie wyrządza masowe szkody; pojedyncze szkody uważa się za spowodowane przez huragan, jeżeli w najbliższym sąsiedztwie stwierdzono działanie huraganu;
- **pioruna** – szkody będące następstwem wyładowania atmosferycznego pozostawiającego bezsporne ślady tego zdarzenia.

Warunki skorzystania z pomocy

1. Oszacowanie przez komisję powołaną przez wojewodę strat w gospodarstwie na co najmniej:
 - 30% średniej rocznej produkcji rolnej w uprawach rolnych, zwierzętach gospodarskich w rozumieniu ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 133, poz. 921, z późn. zm.), zwanych dalej „zwierzętami gospodarskimi”, lub rybach;
 - i powyżej 10 000 zł – w budynkach, budowlach, maszynach lub urządzeniach służących do produkcji rolnej, sadach lub plantacjach wieloletnich, lub stadach podstawowych zwierząt gospodarskich (tj. w środkach trwałych).
2. Uzyskanie opinii wojewody potwierdzającą wystąpienie tych szkód.

Pomoc przyznaje się i wypłaca do wysokości nieprzekraczającej 130% wartości ogółu szkód spowodowanych w gospodarstwie, lecz nie większej niż wysokość 144% wartości tych szkód pomniejszonej o kwotę odszkodowania uzyskanego z tytułu ubezpieczenia, jednak nie więcej niż 300 tys. zł na 1 gospodarstwo i założeniu, że maksymalny poziom dofinansowania w tym działaniu wynosi 90% kosztów kwalifikowalnych operacji.

Wniosek o przyznanie pomocy składa się, (gdy zostanie ogłoszony nabór) w OR ARiMR, albo BP ARiMR właściwym ze względu na miejsce realizacji operacji. Wniosek składa się osobiście albo przez upoważnioną osobę, albo przesyłką rejestrowaną, nadaną w placówce pocztowej wyznaczonego operatora.

3. Kredyty preferencyjne z dopłatą budżetu państwa do oprocentowania

Kredyty na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej, w których wystąpiły szkody mogą być udzielane z dwóch linii:

- 1) inwestycyjnej – symbol nKL01,
- 2) obrotowej – symbol nKL02.

Kredyt może zostać udzielony w celu wznowienia produkcji w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej, w których wystąpiły szkody spowodowane przez: *suszę, grad, deszcz nawalny, ujemne skutki przezimowania, przymrozki wiosenne, powódź, huragan, piorun, obsunięcie się ziemi, lawinę.*

Kredyt może zostać udzielony, jeżeli wysokość poniesionej szkody:

- 1) przekracza 30% średniej rocznej produkcji rolnej w gospodarstwie rolnym lub dziale specjalnym produkcji rolnej z trzech lat poprzedzających rok, w którym wystąpiły szkody albo średniej z trzech lat w okresie pięcioletnim poprzedzającym rok, w którym wystąpiły szkody, z pominięciem roku o najwyższej i najniższej wielkości produkcji – w przypadku szkód w uprawach rolnych i zwierzętach gospodarskich,
- 2) przekracza kwotę 1050 zł – w przypadku szkód w środku trwałym innym niż uprawy rolne i zwierzęta gospodarskie.

Przez wznowienie produkcji należy rozumieć:

- 1) Linia nKL01 – ponoszenie nakładów inwestycyjnych niezbędnych na odtworzenie środków trwałych po klęskach poprzez:
 - a) przywrócenie funkcji użytkowych:
 - zniszczonych lub uszkodzonych budynków i budowli, elementów infrastruktury technicznej wpływających bezpośrednio na warunki prowadzenia działalności rolniczej,
 - uszkodzonych ciągników, maszyn, urządzeń rolniczych i urządzeń do zarządzania procesem produkcji poprzez przeprowadzenie remontów kapitalnych.

- b) przywrócenie produktywności poprzez zakup:
- kwalifikowanego materiału szkółkarskiego na odtworzenie sadu lub innej plantacji roślin wieloletnich, których okres użytkowania jest dłuższy niż 5 lat, z wyłączeniem roślin na cele energetyczne,
 - stada podstawowego inwentarza żywego.
- c) zakup w miejsce zniszczonych: maszyn i urządzeń rolniczych a także samochodów ciężarowych, dostawczych lub specjalistycznych wyłącznie dla potrzeb związanych z produkcją w działach specjalnych produkcji rolnej.
- 2) Linia nKL02 – ponoszenie rzeczowych nakładów niezbędnych na przywrócenie produktywności poprzez zakup rzeczowych środków obrotowych do produkcji rolnej, np.: kwalifikowanego materiału siewnego i szkółkarskiego, nawozów mineralnych, środków ochrony roślin, paliwa na cele rolnicze, inwentarza żywego, zaliczanego zgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości do środków obrotowych, matak pszczelich użytkowych i reprodukcyjnych, pasz treściwych i koncentratów paszowych dla zwierząt gospodarskich, materiałów opałowych do ogrzewania szklarni i tuneli, pasz objętościowych.
- 3) Kredyt z linii nKL01 może zostać przeznaczony również na finansowanie kosztów ogólnych, które nie przekraczają 12% kwoty kredytu, obejmujących między innymi: przygotowanie dokumentacji technicznej inwestycji, opłaty za patenty lub licencje, koszty nadzoru urbanistycznego, architektonicznego, budowlanego lub konserwatorskiego.
- 4) Do kosztów kwalifikowalnych możemy zaliczyć także koszty transportu.

Wnioskodawcy

O kredyt mogą ubiegać się następujące podmioty prowadzące działalność rolniczą:

- 1) osoby fizyczne, posiadające pełną zdolność do czynności prawnych,
- 2) osoby prawne,
- 3) jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej.

Kwota kredytu

1. Kwota kredytu nie może przekroczyć 4 mln zł dla podmiotu, który korzysta z kredytów zaciągniętych na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych, 8 mln zł dla podmiotu, który korzysta z kredytów zaciągniętych na wznowienie produkcji w działach specjalnych produkcji rolnej.
2. Wkład własny kredytobiorcy nie jest wymagany.

Wysokość oprocentowania

1. Oprocentowanie kredytu jest zmienne i nie może wynosić więcej niż 1,5 stopy redyskontowej weksli przyjmowanych od banków do redyskonta przez Narodowy Bank Polski w stosunku rocznym. Należne bankowi odsetki, płacone są przez:
 - 1) kredytobiorcę – w wysokości 1,5% w przypadku kredytów na sfinansowanie kosztów wznowienia produkcji oraz kosztów odtworzenia środków trwałych po wystąpieniu szkód, jeżeli w dniu wystąpienia tych szkód co najmniej 50% powierzchni upraw rolnych, z wyłączeniem łąk i pastwisk, lub co najmniej 50% liczby zwierząt gospodarskich w gospodarstwie rolnym lub dziale specjalnym produkcji rolnej było ubezpieczonych co najmniej od jednego z ww. ryzyk.
 - 2) Agencję – w pozostałej części.

Wysokość oprocentowania płaconego przez kredytobiorcę przy stopie redyskonta weksli - 2,75% od 04-07-2013 r. wynosi:

- › **nKL01, nKL02 – ubezpieczeni:** 1,5000%,
- › **nKL01, nKL02 – nieubezpieczeni:** 2,8125%.

Wysokość pomocy

1. Wysokość pomocy Agencji, nie może przekroczyć:
 - 1) linia nKL01 – 80% lub 90% wartości odtworzeniowej środków trwałych;
 - 2) linia nKL02– 80% lub 90% kwoty obniżenia dochodu.
2. Wysokość pomocy *de minimis* w rolnictwie lub rybołówstwie na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej, w których wystąpiły szkody spowodowane przez suszę, grad, deszcz nawalny, ujemne skutki przezimowania, przymrozki wio-

senne, powódź, huragan, piorun, obsunięcie się ziemi lub lawinę, udzielonej zgodnie z przepisami rozporządzenia Komisji (WE) nr 1535/2007, nie może przekroczyć równowartości 7 500 EUR w okresie trzech lat, tj. w bieżącym roku podatkowym i w ciągu poprzedzających go 2 lat podatkowych, z uwzględnieniem kwot pomocy *de minimis* w rolnictwie lub rybołówstwie ze wszystkich tytułów.

Okres kredytowania

1. Kredyt może zostać udzielony maksymalnie na okres 4 – 8 lat.

Procedura ubiegania się o kredyt

1. Uzyskanie protokołu oszacowania szkód sporządzonego przez komisję powołaną przez wojewodę.
2. Uzyskanie opinii wojewody.
3. Złożenie w banku mającym podpisaną umowę z ARiMR wniosku wraz z niezbędnymi załącznikami w tym planu inwestycyjnego w przypadku linii nKL01.

4. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – projekt. Wersja I z 26 lipca 2013 r.

Działanie „Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich działań zapobiegawczych”

Beneficjent

Rolnik lub grupa rolników. Jednostka organizacyjna posiadająca osobowość prawną, zrzeszająca, osoby fizyczne lub prawne, która ma na celu zaspokajanie potrzeb w dziedzinie zapobiegania skutkom określonych zjawisk atmosferycznych powodujących niszczenie potencjału produkcyjnego gospodarstw rolnych. Jednostka ta może podejmować prowadzenie działalności umożliwiającej osiągnięcie zysku, jeśli przeznaczony będzie on wyłącznie na cele statutowe organizacji.

Warunki kwalifikowalności

Rolnik prowadzi działalność rolniczą w celu osiągnięcia dochodu. Pomoc na inwestycje zapobiegawcze może być przyznana, jeśli zostanie zidentyfi-

kwane prawdopodobieństwo wystąpienia klęski żywiołowej lub katastrofy, której skutkom ma zapobiegać dana operacja. Pomoc na inwestycje odtworzeniowe może być przyznana, jeśli w wyniku klęski lub działań podjętych zgodnie z dyrektywą 2000/29/WE w celu zwalczenia lub powstrzymania choroby roślin lub inwazji szkodników uległo zniszczeniu, co najmniej 30% potencjału rolniczego.

Rodzaj operacji

- 1) zapobiegające lub minimalizujące skutki klęsk żywiołowych lub katastrof w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej;
- 2) odtwarzające potencjał produkcji roślinnej lub zwierzęcej zniszczony w wyniku wystąpienia tych klęsk;

Koszty kwalifikowalne

- a) budowa lub odbudowa nieruchomości;
- b) zakup lub leasing nowych maszyn, urządzeń i wyposażenia, w tym oprogramowania komputerowego, do wartości rynkowej majątku;
- c) odtwarzanie plantacji wieloletnich, z wyłączeniem zakładania plantacji choinek, mateczników drzew (...), w przypadku odtwarzania potencjału produkcji roślinnej,
- d) zakup stada podstawowego zwierząt gospodarskich, w przypadku odtwarzania potencjału produkcji zwierzęcej,
- e) koszty ogólne związane z wydatkami, takie jak honoraria architektów, inżynierów, opłaty za konsultacje, studia wykonalności, nabycie patentów, pozwoleń lub licencji w zakresie budowy lub odbudowy i zakupów.

Zasady dotyczące ustanawiania kryteriów wyboru

Pomoc będzie ukierunkowana na zidentyfikowane cele wynikające z potrzeb dotyczących inwestycji zapobiegawczych.

W przypadku inwestycji dotyczących odtwarzania zniszczonego potencjału produkcji ukierunkowanie pomocy może być związane z poziomem zniszczenia potencjału produkcyjnego gospodarstwa rolnego.

Rodzaj wsparcia

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych.

Intensywność pomocy

Do 80% kosztów kwalifikowalnych operacji.

Dodatkowe informacje

W przypadku inwestycji odtworzeniowych pomoc może być udzielona wyłącznie na inwestycje mające na celu szybkie i bezpośrednie odtworzenie zniszczonego majątku produkcyjnego gospodarstwa lub przywrócenie funkcji użytkowych majątku produkcyjnego uszkodzonego w wyniku wystąpienia poszczególnych zdarzeń.

PODSUMOWANIE

Zarządzanie ryzykiem to podejmowanie szeregu działań mających na celu rozpoznanie, ocenę i sterowanie ryzykiem oraz kontrolę podjętych działań. Główny nasz cel to ograniczanie ryzyka oraz zabezpieczanie się przed jego skutkami.

Prowadzący gospodarstwa rolne muszą stawać przed różnymi wyznaczeniami i znacznie częściej (ze względu na specyfikę prowadzonej działalności gospodarczej – rolniczej i dużej nieprzewidywalności zdarzeń) muszą podejmować decyzje, co do wystąpienia zagrożenia i jego całkowitego wyeliminowania bądź jak najdalej idącej minimalizacji w konsekwencji objawiającej się zawsze ograniczeniem wpływów finansowych, czyli zmniejszonymi dochodami.

Rolnicy by móc gospodarować w miarę stabilnych „warunkach” muszą sami korzystać z komercyjnych ubezpieczeń od ryzyka, korzystać z pomocy państwa oraz także, a może przede wszystkim organizować się i wspólnie podejmować wiążące decyzje na zasadzie wzajemnych ubezpieczeń. By tak się stało musi być chęć samych rolników widzących taką potrzebę, podniesienie ich społecznej świadomości w tym zakresie przez szereg różnych form szkoleń, oraz pomoc publiczna przynajmniej na etapie zawiązywania się takich grup ubezpieczeniowych w zakresie bieżącej działalności i otrzymywania także częściowej formy dofinansowania np. do składek ubezpieczeniowych.

